

محیط مدرسه با خلاقیت دانش آموزان مقطع ابتدایی

The school environment with the creativity of elementary students

مهدی شمالی احمدآبادی^۱، زهره کریمی احمدآبادی^۲، مریم نبی پور^۳، مهدی فرهنگ نژاد^۴، حمیدرضا پیمان فر^۵، عاطفه برخوردار احمدآبادی^۶

Abstract

Aim: One of the main goals of any educational system is to educate all of aspects of the students. Development of creativity in students is one of the important Items in every educational system. The present study aimed to investigate the role of the school environment on the creativity of sixth grade elementary school students in Ahmadabad city in the academic year of 1995-96.

Method: This is a descriptive and correlational study. The statistical population of the study consisted of all sixth grade elementary school students in Ahmadabad city and its number was 100 people. By using Morgan table and systematic random sampling method, 80 people were selected as samples. Participants responded to the Torrance Creativity Questionnaire (Abedi, 1985) and the Learning Environment Questionnaire (Shirazi et al, 2014). Data were analyzed using Pearson correlation and multiple regression analysis test.

Results: The findings of this study showed that there is a positive significant correlation between the educational environment and its dimensions (general atmosphere, teaching evaluation, teacher evaluation, student evaluation and equipment evaluation and educational facilities) and creativity of sixth elementary school students in Ahmadabad city. This relationship was not found regarding the physical environment assessment. Also, the results of multiple regression analysis showed that among the components of the educational environment assessment, only the dimension of the assessment is able to predict the creativity of students.

Conclusion: Based on research findings, it can be concluded that enriching educational environments can be used to increase students' creativity.

Keywords: school environment, creativity, students, elementary school.

چکیده

هدف: یکی از اهداف مهم هر نظام آموزشی پرورش تمامی ابعاد دانش‌آموزان است. رشد خلاقیت در دانش‌آموزان یکی از مسائل مهم در هر نظام آموزشی است. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش محیط مدرسه بر خلاقیت دانش‌آموزان مقطع ششم ابتدایی شهر احمدآباد در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ انجام شد.

روش: این پژوهش یک مطالعه توصیفی از نوع پژوهش‌های همبستگی است. به منظور انتخاب نمونه از بین جامعه آماری پژوهش که کلیه دانش‌آموزان مقطع ششم ابتدایی شهر احمدآباد را تشکیل می‌دادند و تعداد آن برابر ۱۰۰ نفر بود با استفاده از جدول مورگان و روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک تعداد ۸۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. شرکت‌کنندگان به پرسشنامه‌های خلاقیت تورنس (عابدی، ۱۳۶۳) و پرسشنامه سنجش محیط آموزشی (شیرازی و همکاران، ۱۳۹۳) پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد بین سنجش محیط آموزشی و ابعاد آن (جو کلی، ارزیابی یاددهی، ارزیابی معلمان، ارزیابی دانش‌آموزان و ارزیابی تجهیزات و امکانات آموزشی) با خلاقیت دانش‌آموزان مقطع ششم ابتدایی شهر احمدآباد رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. در خصوص ارزیابی محیط فیزیکی این رابطه یافت نشد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد از بین مؤلفه‌های ارزیابی محیط آموزشی تنها بعد ارزیابی یاددهی در پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان نقش دارد.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که برای افزایش خلاقیت دانش‌آموزان می‌توان از روش‌های غنی‌سازی محیط‌های آموزشی استفاده کرد.

واژه‌های کلیدی: محیط مدرسه، خلاقیت، دانش‌آموزان، مقطع ابتدایی.

۱. کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی یزد، یزد، ایران. (نویسنده مسئول) Mahdi_shomali@yahoo.com
۲. کارشناسی علوم تربیتی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور اردکان، یزد، ایران.
۳. کارشناس ارشد مشاوره و راهنمایی، گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی یزد، یزد، ایران.
۴. کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی یزد، یزد، ایران.
۵. کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی یزد، یزد، ایران.
۶. کارشناسی روان‌شناسی عمومی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور میبد، یزد، ایران.

مقدمه

نظام‌های آموزشی نقش بسیار مهمی در رشد و تعالی هر جامعه و دانش‌آموزان دارند. دانش‌آموزان به عنوان مهم‌ترین سرمایه‌های هر نظام آموزشی ساعت‌های زیادی از عمر خود را در مدارس و محیط‌های آموزشی سپری می‌کنند؛ بنابراین میزان غنای آن نظام آموزشی و همچنین نحوه برنامه‌ریزی برای تحول و رشد استعداد‌های آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چراکه تنها با برنامه‌ریزی صحیح و اصولی راه را برای رشد همه‌جانبه استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان، که تضمین‌کننده موفقیت و پیشرفت جامعه در عصر انفجار اطلاعات هستند، فراهم خواهد شد (باقر زاده گل مکانی، بنی جمالی و سیف، ۱۳۹۴).

یکی از ابعاد مهم در رشد دانش‌آموزان که اخیراً در ایران نیز مورد توجه بسیاری از محققین و متخصصین حوزه یادگیری قرار گرفته، خلاقیت است. خلاقیت عامل شکل‌دهنده جوامع بشری و نیروی پیش‌برنده دانش و تکنولوژی در عصر حاضر است. پیچیدگی و پیشرفت روزافزون علم و دانش و توجه جوامع به رقابت جهانی، دلیلی محکم برای توجه هر چه بیشتر به رشد و پرورش این استعداد درونی بشر است (میشرا و هنریکسن^۱، ۲۰۱۳). بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که تعریف روشن و واحدی از خلاقیت وجود ندارد (ایسا، توبیاس و یوهانس^۲، ۲۰۱۵). اولین قدم در تعریف خلاقیت به مطالعات گیلفورد^۳ در سال‌های ۱۹۵۰ که در گزارش خود به تحلیل عوامل تفکر خلاق پرداخت، برمی‌گردد (کافمن و استنبرگ^۴، ۲۰۱۰). مطالعات گیلفورد در خصوص خلاقیت که بخشی از مدل هوش وی است بر این نکته تأکید دارد که هوش از طریق آزمون‌های سنتی قابل اندازه‌گیری نیست. وی در همین راستا مبحث تفکر واگرا را مطرح می‌سازد (فایفر^۵، ۲۰۰۸). تورنس^۶ نیز از دیگر دانشمندانی است که به ارائه تعاریفی در خصوص خلاقیت پرداخته و چند آزمون را نیز برای اندازه‌گیری آن ابداع کرده است (باقرزاده گل مکانی، بنی جمالی و سیف، ۱۳۹۴). علی‌رغم وجود تعریف واحد در مورد خلاقیت، تازگی و مفید

بودن، دو ویژگی مهم هستند که در تعاریف خلاقیت به طور گسترده پذیرفته شده است (وو، وو، چن و چن^۷، ۲۰۱۴). از نظر بسیاری از کارشناسان در دنیای در حال تغییر امروز انتقال معلومات هدف اصلی نبوده و پرورش قدرت تفکر خلاق و ابتکار هدف اصلی است. لذا لازم است کودکان و نوجوانان به‌گونه‌ای تربیت شوند که خلاق باشند و برای مسائل قدیم و جدید راه‌حل‌های نو بیابند (کرمی باغظیفونی، ۱۳۹۱). اهمیت خلاقیت به گونه‌ای است که آلبرت اینشتین^۸ معتقد است «خلاقیت مهم‌تر از دانش است». بنابراین نوآوری و خلاقیت در مورد جوامع، سازمان‌ها و افراد نقش حیاتی داشته و برنامه‌ریزی برای پرورش آن از مهم‌ترین مسائل در قلمرو روانشناسی آموزشی است و روش‌های تربیت خانوادگی است (کفایت، ۱۳۷۳). همچنین اصل بیست و پنجم کلیات نظام آموزش و پرورش مصوب شورای تغییر بنیادی آموزش و پرورش کشورمان (۱۳۶۷) تصریح دارد "در تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی و پرورشی باید از شیوه‌هایی استفاده شود که توان تفکر، تحلیل، ابتکار، خلاقیت، نقد و تحقیق را تقویت کند و زمینه خودآموزی آنان را فراهم نماید". بر اساس چنین ضرورت‌هایی است که اداره کل خاصی در ارتباط با رشد خلاقیت دانش‌آموزان در سیستم وزارت آموزش و پرورش پیش‌بینی شده است؛ بنابراین توجه به خلاقیت و نوآوری در سازمان‌های آموزشی جزء رسالت‌های اصلی بوده و اهمیت مضاعفی دارد. از سوی دیگر، خلاقیت فرآیندی فکری و روانی است و محصول خلاقیت، پدیده‌های نو و جدید و درعین‌حال دارای ارزش نیز می‌باشد. البته خلاقیت یک توانایی عمومی است و در همه افراد کمابیش وجود دارد (سلیمانی، ۱۳۸۴).

لذا شناسایی عوامل مؤثر بر خلاقیت دانش‌آموزان همواره مورد توجه محققین بوده است. به عقیده برخی از صاحب‌نظران مجموعه‌ای از عوامل شناختی، متغیرهای محیطی، متغیرهای شخصیتی و متغیر جنسیت بر خلاقیت مؤثر است (فلاحی و رستمی، ۱۳۹۱). در رابطه با خلاقیت؛ روان‌شناسان اجتماعی به نقش ساختارهای اجتماعی در پرورش افراد خلاق تأکید دارند. در این گروه پژوهش‌ها، خلاقیت به صورت سیستمی متشکل از عناصر متعدد شناختی در بافت اجتماعی تعریف می‌گردد و این

1. Mishra & Henriksen
2. Isa, Tobias & Johannes
3. Gilford
4. Kaufman & Sternberg
5. Pfeiffer
6. Torenc

7. Wu, Wu, Chen & Chen
8. Albert Einstein

افراد بر این باورند که خانواده، مدرسه و به طور کلی محیط اجتماعی به عنوان عناصر تشکیل دهنده موقعیت خلاق مطرح هستند. از سوی دیگر محیط و تأثیرات آن در زندگی روزمره مردم از مسائلی است که در سال‌های اخیر از طرف متخصصین بسیاری مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است (پرویزی، کریمی آذری و آقا بیگی کلاکی، ۱۳۹۵).

محیط یادگیری به بافت اجتماعی، روانی و آموزشی اشاره دارد که یادگیری در آن صورت می‌گیرد و پیشرفت و بازخورد دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (ابراهیمی، پاکدامن و سپهری، ۱۳۹۰). دانش‌آموز برای آنکه بتواند به خوبی در فرآیند یادگیری درگیر شود و خود را عضوی از محیط اجتماعی کلاس بداند، باید از حمایت و توجه معلمان برخوردار باشد. افزون بر آن یادگیرندگان با انگیزه در محیط‌های حمایت بخش خودکارآمدی بالاتری دارند. انعطاف‌پذیری معلم در فرآیند تدریس و ارائه تکلیف نیز منجر به احساس مالکیت در دانش‌آموزان می‌شود (عظیمی، پیری و زوار، ۱۳۹۲). مردمی که در محیط بدون ویژگی و جنبه خاصی حبس شده‌اند از نظر فکری و احساسی در رنج هستند و توانایی انسان‌ها زمانی به طور کامل ابراز می‌شود که محیط فیزیکی طیف گسترده‌ای از تجربیات را فراهم کند. در آموزش و پرورش نوین ایجاد خلاقیت در دانش‌آموز از نشان دادن یک راه مشخص مهم تراست. چنین ضرورتی؛ آزادی پرسش، اندیشه، انتقاد و حق شک و جرأت خلاقیت و نوآوری را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد (باقری و عظمتی، ۱۳۹۰).

برخی از پژوهش‌هایی که تاکنون در رابطه با خلاقیت دانش‌آموزان انجام شده‌اند عواملی چون آموزش مهارت‌های زندگی (بیدی و رنجبر زاده، ۱۳۹۱)، طراحی فضاهای آموزشی کودکان (عباد و تهی‌دست، ۱۳۹۴؛ مدنی و کمایی، ۱۳۹۳)، مهارت‌های شناختی (مکارم، رحیمی و رحیمی، ۱۳۹۴)، روابط اجتماعی، معلم، محیط آموزشی (میرکمالی و خورشیدی، ۱۳۸۸)، وجود محرک‌های غنی محیطی چانک^۱ (۲۰۰۷)، محیط داخلی و طراحی فضای مدرسه وینینگ^۲ (۲۰۰۶)، طراحی فضاهای آموزشی (پرویزی، کریمی آذری، آقا بیگی کلاکی، ۱۳۹۵) را در رشد خلاقیت مؤثر دانسته‌اند. در رابطه با نقش محیط آموزشی و ابعاد آن در رابطه با خلاقیت پژوهش زیادی انجام نگرفته است؛

بنابراین هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش محیط مدرسه بر خلاقیت دانش‌آموزان می‌باشد.

روش

جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع ششم ابتدایی مدارس احمدآباد بود. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک استفاده شد. بدین منظور ابتدا فهرستی جداگانه از کلیه دانش‌آموزان مقطع ششم ابتدایی در هر یک از مدارس پسرانه و دخترانه تهیه و تعداد ۸۰ دانش‌آموز به عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه تحلیل شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه‌های سنجش محیط آموزشی (شیرازی و همکاران، ۱۳۹۳) و پرسشنامه خلاقیت (تورنس) (عابدی، ۱۳۶۳) بود.

پرسشنامه سنجش محیط آموزشی^۳: پرسشنامه سنجش محیط آموزشی که به منظور ارزیابی دانشجویان از محیط آموزشی تهیه گردید با ویرایش صورت گرفته و نظارت اساتید مجرب دانشگاه برای دانش‌آموزان بکر برده شد. این پرسشنامه از ۵۶ گویه و ۶ خرده مقیاس جو کلی (۹ سؤال)، یاددهی (۱۰ سؤال)، معلمان (۱۰ سؤال)، دانش‌آموزان (۹ سؤال)، تجهیزات و امکانات آموزشی (۱۰ سؤال) و محیط فیزیکی (۸ سؤال) تشکیل شده است که به منظور سنجش محیط آموزشی بکار می‌رود. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای می‌باشد که برای گزینه‌های «اصلاً مهم نیست»، «اندکی مهم است»، «به طور متوسطی مهم است»، «تا اندازه‌ای مهم است» و «کاملاً مهم است» به ترتیب امتیازات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ در نظر گرفته می‌شود. پایایی و همسانی درونی پرسش‌نامه از طریق ضریب Cronbach's alpha و ضریب همبستگی درون خوشه‌ای محاسبه شد. ضریب Cronbach's alpha کل پرسشنامه ۰/۹۴ و ضریب همبستگی درون خوشه‌ای برای کل پرسش‌نامه نیز برابر با ۰/۹۴ به دست آمد.

پرسشنامه سنجش خلاقیت^۴: پرسشنامه سنجش خلاقیت که به آزمون سنجش خلاقیت عابدی (CT) مشهور است بر اساس نظریه تورنس درباره خلاقیت و در سال ۱۳۶۳ به وسیله عابدی در تهران ساخته شده است. این پرسشنامه

در سال ۱۳۶۳ در چهار بخش آزمون به این ترتیب به دست آمد: ضریب پایایی بخش سیالی ۰/۸۵، ابتکار ۰/۸۲، انعطاف‌پذیری ۰/۸۴ و بسط ۰/۸۰. ضریب همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ برای خرده آزمون‌های سیالی، انعطاف‌پذیری، ابتکار و بسط روی ۲۲۷۰ دانش‌آموز اسپانیایی به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۶۶، ۰/۶۱ و ۰/۶۱ به دست آمد.

یافته‌ها

از مجموع ۸۰ آزمودنی ۴۲ نفر پسر با میانگین سنی ۱۱/۳۰ و ۳۸ نفر دختر با میانگین سنی ۱۱/۵۰ سال بودند.

چندین بار مورد تجدیدنظر قرار گرفت و در نهایت فرم ۶۰ سؤالی آن در دانشگاه کالیفرنیا به وسیله عابدی تدوین گردید. این آزمون ۶۰ سؤال سه گزینه‌ای دارد که از چهار خرده آزمون سیالی، بسط، ابتکار و انعطاف‌پذیری تشکیل شده است. گزینه‌ها نشان‌دهنده میزان خلاقیت پایین، متوسط و بالا می‌باشند که نمره یک برای خلاقیت پایین، نمره دو برای خلاقیت متوسط و نمره سه برای خلاقیت بالا در نظر گرفته شده است. پایایی آزمون خلاقیت عابدی، از طریق آزمون مجدد دانش‌آموزان مدارس راهنمایی تهران

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی نمرات خلاقیت بر اساس جنسیت

جنسیت	شاخص	خلاقیت	سیالی	بسط	ابتکار	انعطاف‌پذیری
دختر	M	۱۲۶/۵۷	۴۷/۶۷	۲۲/۱۹	۳۳/۲۹	۲۳/۴۳
	SD	۱۸/۹۹	۶/۸۱	۴/۷۸	۶/۱۹	۴/۰۴
پسر	M	۱۲۶/۸۹	۴۵/۷۹	۲۲/۷۹	۳۴/۴۷	۲۳/۸۴
	SD	۹/۸۴	۴/۸۹	۲/۵۸	۳/۶۰	۲/۸۹

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی نمرات ارزیابی محیط یادگیری بر اساس جنسیت

جنسیت	شاخص	محیط آموزشی کلی	جو کلی	یاددهی	معلمان	دانش‌آموزان	تجهیزات	محیط فیزیکی
دختر	M	۲۲۷/۸۰	۳۴/۰۰	۳۶/۱۰	۳۶/۲۹	۵۱/۳۳	۳۳/۴۸	۲۶/۶۲
	SD	۳۵/۳۰	۵/۷۰	۷/۱۸	۷/۷۹	۱۲/۶۲	۷/۷۱	۶/۷۱
پسر	M	۲۲۵/۰۵	۳۰/۹۵	۳۵/۷۹	۳۴/۵۸	۶۱/۷۴	۳۵/۱۶	۲۶/۸۴
	SD	۳۰/۲۰	۵/۰۳	۷/۳۱	۷/۲۵	۷/۵۶	۶/۳۰	۶/۶۸

با توجه به جدول ۳، بین ارزیابی محیط آموزشی و خلاقیت دانش‌آموزان همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد (آزمون دوسویه، $t=0/389$, $n=80$, $p<0.1$). همچنین مقدار r^2 برابر ۱۵/۱۳ می‌باشد بدین معنی که ۱۵/۱۳ درصد از واریانس خلاقیت توسط متغیر ارزیابی محیط آموزشی قابل تبیین است. همچنین نتایج به دست آمده در خصوص خرده مقیاس‌های

متغیر سنجش محیط یادگیری و خلاقیت نیز نشان می‌دهد که بین خرده مقیاس‌های جو کلی، ارزیابی یاددهی، ارزیابی معلمان، ارزیابی دانش‌آموزان و ارزیابی تجهیزات و امکانات آموزشی و خلاقیت رابطه معنادار وجود دارد ولی در خصوص ارزیابی محیط فیزیکی با خلاقیت رابطه معنادار نبود.

جدول ۳. آماره‌های آزمون همبستگی متغیرهای تحقیق

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱ جو کلی مدرسه	-							
۲ یاددهی	۰/۷۰۷**	-						
۳ معلمان	۰/۵۴۹**	۰/۶۹۵**	-					
۴ دانش آموزان	۰/۲۸۴*	۰/۲۴۶	۰/۴۸۱**	-				
۵ تجهیزات	۰/۴۵۴**	۰/۲۴۶*	۰/۵۸۷**	۰/۲۹۴**	-			
۶ محیط فیزیکی	۰/۲۶۳*	۰/۴۸۹**	۰/۵۰۱**	۰/۳۲۴**	۰/۷۶۵**	-		
۷ محیط کلی	۰/۶۹۳**	۰/۷۴۵**	۰/۸۵۷**	۰/۶۶۱**	۰/۷۸۴**	۰/۶۹۸**	-	
۸ خلاقیت	۰/۳۶۸**	۰/۴۹۰**	۰/۳۹۵**	۰/۲۲۷*	۰/۲۳۰*	۰/۲۸	۰/۳۸۹**	-

** $p < .01$, * $p < .05$

جدول ۴، نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی خلاقیت بر پایه مؤلفه‌های ارزیابی محیط آموزشی را نشان می‌دهد. یافته‌های تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد از بین مؤلفه‌های ارزیابی محیط آموزشی تنها بعد ارزیابی یاددهی برای پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان معنادار است ($p < .05$, $\beta = 0.444$).

جدول ۴. نتایج تحلیل رگرسیون ابعاد ارزیابی محیط آموزشی بر خلاقیت دانش‌آموزان

مدل رگرسیون	ضرایب اصلاح‌نشده		ضرایب اصلاح‌شده		t	p-مقدار
	B	خطای معیار	β			
ثابت	۸۳/۰۴۰	۱۱/۱۱۸			۷/۴۶۰	۰/۰۰۱
ارزیابی یاددهی	۰/۹۴۲	۰/۳۰۰	۰/۴۴۴		۳/۱۴۰	۰/۰۰۲*
ارزیابی معلمان	۰/۱۴۶	۰/۳۳۳	۰/۰۷۲		۰/۴۳۰	۰/۶۶۲
و ارزیابی تجهیزات و امکانات آموزشی	-۰/۱۲۸	۰/۲۶۸	-۰/۰۵۹		-۰/۴۷۷	۰/۶۳۵
ارزیابی دانش‌آموزان	۰/۱۴۷	۰/۱۶۷	۰/۱۰۱		۰/۸۷۷	۰/۳۸۳

بحث و نتیجه‌گیری

ارزیابی بالاتری از جو کلی مدرسه، یاددهی، معلمان، دانش‌آموزان و تجهیزات و امکانات آموزشی مدرسه خود داشتند، از خلاقیت بالاتری برخوردار بودند. نتایج به دست آمده با نتایج سایر پژوهش‌ها از جمله پژوهش پرویزی و همکاران (۱۳۹۵)، عباد و تهی‌دست (۱۳۹۴)، مدنی و کمایی (۱۳۹۳)، میر کمالی و خورشیدی (۱۳۸۸)، چانک (۲۰۰۷) و وینینگ (۲۰۰۶) همخوانی داشت. در تبیین نتایج به دست آمده می‌توان گفت انسان در هر لحظه از زندگی خود به منظور رسیدن به سطح خودباوری و شکوفایی و همچنین پرورش خلاقیت، تحت تأثیر تمامی شرایط زیست‌محیطی و فضاهای گوناگونی است که در زمان رشد و طول مسیر زندگی در جریان آن قرار می‌گیرد. در واقع رشد این عوامل که از فاکتورهای بسیار مهم در سنجش موفقیت به شمار می‌رود،

نتایج پژوهش نشان داد بین ارزیابی محیط آموزشی و خلاقیت دانش‌آموزان همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد. همچنین نتایج به دست آمده در خصوص خرده‌مقیاس‌های متغیر سنجش محیط یادگیری و خلاقیت نیز نشان داد که بین خرده‌مقیاس‌های جو کلی، ارزیابی یاددهی، ارزیابی معلمان، ارزیابی دانش‌آموزان و ارزیابی تجهیزات و امکانات آموزشی و خلاقیت رابطه معنادار وجود دارد ولی در خصوص ارزیابی محیط فیزیکی با خلاقیت رابطه معناداری به دست نیامد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نیز نشان داد از بین مؤلفه‌های ارزیابی محیط آموزشی تنها بعد ارزیابی یاددهی برای پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان معنادار است. بر اساس یافته‌های پژوهش دانش‌آموزانی که

مختلف وجود دارد و از سوی دیگر معلمان و مسئولین آموزشی همواره دانش آموزان را تشویق می کنند تا از این امکانات استفاده کنند لذا محیط غنی شده فرصت بیشتری را برای خلاقیت دانش آموزان فراهم می نماید؛ بنابراین دانش آموزان در این مدارس از هر فرصتی برای خلق آثار جدید استفاده می کنند و از خلاقیت بالاتری برخوردارند.

یافته های پژوهش حاضر که باهدف بررسی رابطه محیط مدرسه با خلاقیت دانش آموزان مقطع ششم ابتدایی مدارس احمدآباد در سال ۱۳۹۶ انجام گرفت نشان داد که ارزیابی دانش آموزان از محیط تحصیلی بر میزان خلاقیت آن ها مؤثر است. بر این اساس با برگزاری دوره های آموزشی برای مدیران مدارس جهت استفاده از امکانات مناسب می توان شرایط لازم را برای افزایش خلاقیت دانش آموزان فراهم نمود. از سوی دیگر با توجه به اهمیت نقش معلمان در رشد خلاقیت دانش آموزان می توان با برگزاری دوره های آموزشی در خصوص آموزش مفاهیم اساسی رشد خلاقیت، استفاده از روش تدریس مناسب و اهمیت استفاده از وسایل کمک آموزشی مناسب به معلمان گام های مؤثری جهت افزایش خلاقیت در دانش آموزان برداشت. همچنین با آموزش والدین در خصوص راه های افزایش خلاقیت فرزندان خود در خانه می توان زمینه لازم جهت افزایش دانش والدین در خصوص رشد خلاقیت فرزندانشان ایجاد نمود.

منابع

- ابراهیمی، س، پاکدامن، ش. و سپهری، ص. (۱۳۹۰). روابط بین اهداف پیشرفت، جو کلاس، توانایی و سودمندی ادراک شده نوجوانان. *فصلنامه روانشناسی تحولی: روانشناسی ایرانی*، (۲۹)، ۴۴-۳۵.
- باقرزاده گل مکانی، ز، بنی جمالی، ش. و سیف، ع. (۱۳۹۴). مقایسه روند تحول خلاقیت دانش آموزان دختر و پسر دوره متوسطه در مناطق بالا و پایین. *فصلنامه علمی، پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، (۳)۵، ۳۳-۵۸.
- باقری، ح ر و عظمتی، ح ر. (۱۳۹۰). بهبود خلاقیت کودکان در محیط مدرسه (فضای معماری به عنوان برنامه آموزشی). *مجله مطالعات برنامه ریزی درسی*، (۲۲)۶، ۱۸۴-۱۶۳.
- بیدی، ف. و رنجبر زاده، ا. (۱۳۹۱). *تأثیر آموزش مهارت های زندگی بر افزایش خلاقیت دانش آموزان*. دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی تبریز.
- پرویزی، ر، کریمی آذری، ا. ر. و آقا یگی کلاکی، م. (۱۳۹۵). اصول طراحی مؤثر در ارتقای خلاقیت دانش آموزان در فضاهای آموزشی. *فصلنامه علمی و پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، (۲)۲۲، ۱۲۱-۱۴۲.
- سلیمانی، ا. (۱۳۸۴). *کلاس خلاقیت*. چاپ دوم، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

محصول تأثیرپذیری انسان از فضاها و محیط های اولیه پرورشی و تربیتی اوست. موفقیت تحصیلی تنها با به خاطر سپردن مطالب امکان پذیر نیست، بلکه خلاقیت در استفاده از مطالبی است که به دانش آموزان ارائه می شود. از سوی دیگر خلاقیت منحصر به افراد خاصی نیست و می توان آن را در خود ایجاد و تقویت کرد. برای انجام این مهم علاوه بر اینکه باید ذهن و توانایی های آن را شناخت، باید محیطی را طراحی کرد که خود تشویق کننده خلاقیت باشد؛ بنابراین محیط آموزشی و شرایط حاکم بر آن می تواند در ایجاد خلاقیت دانش آموزان نقش داشته باشد (مهدوی تژاد، مهدوی تژاد و سیلواپه، ۱۳۹۲). در مدرسی که محیط یادگیری و ابعاد آن در نظر مدیران و مربیان اهمیت زیادی دارد علاوه بر فراهم بودن شرایط مناسب برای یادگیری، محرک های محیطی مناسب برای رشد خلاقیت در دانش آموزان نیز وجود دارد. همچنین در این مدارس روانشناس مجربی جهت کمک به دانش آموزان فعالیت می کنند لذا دانش آموزان در این مدارس استرس های کمتری را تجربه می کنند و در صورت وجود مشکلات، دانش آموزان می تواند مسائل خود را با مشاورین خود در میان بگذارند؛ بنابراین به ندرت دچار مشکلاتی می شوند که افکارشان را درگیر کند. نقش معلمان در تقویت خلاقیت نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار است، در مدرسی که محیط آموزشی در آن غنی شده است. معلمان دانش آموزان را به مشارکت و بحث در کلاس تشویق می کنند، اهمیت یادگیری و کاربرد عملی موضوعات درسی را بیان می کنند؛ و از سوی دیگر هم از وسایل کمک آموزشی مناسب استفاده می کنند و هم نسبت به آن آشنایی کامل دارند. لذا این معلمان هم در دانش آموزان انگیزه لازم برای مطالعه و یادگیری ایجاد می کنند و هم شرایطی را ایجاد می کنند تا دانش آموزان بتوانند ایده های خلاقانه خود را در یک فضا امن مطرح کنند؛ بنابراین روزبه روز به علاقه دانش آموز برای یادگیری مفاهیم جدید افزوده خواهد شد. بالا رفتن علاقه دانش آموزان به مطالب درسی عاملی است که دانش آموزان را تشویق می کند تا به موقع و به طور مستمر در کلاس حضور پیدا می کنند و علاقه آن ها به مباحث درسی افزایش یابد. افزایش علاقه مندی نیز به عنوان عاملی مهم در مشارکت دانش آموزان در موضوعات درسی مطرح شده و فعالیت های فردی و گروهی کلاس نقش دارد. همچنین در این مدارس کلاس های درس مجهز به وسایل آموزشی و کمک آموزشی مناسب هستند، منابع علمی کتابخانه در این مدارس به روز است، تجهیزات موجود در سایت (کامپیوتر، بازی های خلاقانه و ...) مناسب هستند و امکان دسترسی به بانک های اطلاعاتی

- technology&creativity in the 21st century. *Tech Trends*, 57, 5, 10-13.
- Pfeiffer, S. I. (Ed) (2008). *Handbook of giftedness in children. Psychoeducational therapy, research and best practices*. New York: Science+ Business Media.
- Vinigin, D. (2006). The Effect of School Interior Environment on Students Attitudes toward School: Suggestions for Philadelphia Public Schools. *University of Pennsylvania*.
- Wu, H.Y, Wu, H.S, Chen, I.S., & Chen, H.C. (2014). Exploring the critical influential factors of creativity for college students. *Thinking Skills and Creativity*, 11, 1-21.
- عباد، پ. آ. و تهی دست، ا. (۱۳۹۴). طراحی محیط فضاهای آموزشی و تأثیر آن در ایجاد انگیزه و خلاقیت. *کنفرانس بین المللی عمران، معماری و زیرساخت‌های شهری، تبریز، دبیرخانه دائمی کنفرانس*.
- عظیمی، م. پیری، م. و زوار، ت. (۱۳۹۲). رابطه فرسودگی تحصیلی و یادگیری خود تنظیمی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان در دوره متوسطه. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۰، ۱۲۸-۱۱۶.
- فلاحی، و. و رستمی، ک. (۱۳۹۱). نقش هوش هیجانی در اثربخشی تدریس معلمان در مدارس راهنمایی. *فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ۱، ۱۸۸-۱۶۷.
- کرمی باغظیفونی، ز. (۱۳۹۱). *تدریس مدل علی جهت تبیین سازه خلاقیت بر اساس متغیرهای مکنون هوش، سرعت پردازش اطلاعات و باز بودن نسبت به تجربه‌ها در دانشجویان شهر تهران*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- کفایت، م. (۱۳۷۳). *بررسی ارتباط شیوه‌ها و نگرش‌های فرزند پروری با خلاقیت دانش آموزان سال اول دبیرستان‌های اهواز*. خوزستان: اداره کل آموزش و پرورش خوزستان، شورای تحقیقات.
- مدنی، ر. و کمایی، س. (۱۳۹۳). *اصول طراحی فضاهای آموزشی کودکان با رویکرد ارتقای خلاقیت مطالعه موردی: اهواز*. *اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران، موسسه ایرانیان، انجمن معماری ایران*.
- مکارم، ی. رحیمی، ح. و رحیمی، ا. (۱۳۹۴). *بررسی عوامل مؤثر بر خلاقیت دانش آموزان در نظام آموزش و پرورش*. *اولین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین*.
- مهدوی نژاد، غ. مهدوی نژاد، م. و سیلواپه، س. (۱۳۹۲). *تأثیر محیط هنری بر خلاقیت دانش آموزان*، فصلنامه نوآوری آموزشی، ۴۸ (۱۲): ۱۲۷-۱۳۹.
- میر کمالی، م. و خورشیدی، ع. (۱۳۸۸). *عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان دوره ابتدایی استان گیلان*. *نشریه روانشناسی و علوم تربیتی*، ۲۳ (۲)، ۵۱-۷۵.
- Chunk, H. (2007). Environment associated with children's creativity, **Journal of creativity behavior**.
- Isa Jahnke, Tobias Haertel & Johannes Wildt (2015): *Teachers' conceptions of student creativity in higher education, Innovations in Education and Teaching International*, DOI: 10.1080/14703297.2015.1088396.
- Kaufman, J.C., Sternberg, R. J. (Eds) (2010). *The Cambridge hand book of creativity*. Cambridge: Cambridge University press.
- Mishra, A., & Henriksen, D. (2013). A new approach to defining and measuring creativity: Rethinking